

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

II. Quid sit actus primus respectu effectus, & causam esse in actu primo
ad illum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

17 Dices per defectibilem influxum explicari formalitates requisitas ad rationem causæ, respectu principij, & effectus respectu termini. Non tamen requiri hanc defectibilitatem per locum intrinsecum, ut in termino productio releuat tota ratio effectus secundum omnes formalitates assignatas, & in principio producente tota ratio causæ, quod sic probare posses. Supponamus per impossibile Deum ad extra entitatem aliquam necessariam, & absque illa libertate produxisse, non sequitur ex hac suppositione per locum intrinsecum Deum non esse causam illius termini producti, & terminum productum non esse effectum, quia adhuc haberet perfectionem finitam, & limitatam distinctam à natura Dei producentis, & nihilominus effectus ille non esset defectibilis, quia cum necessario produceretur à Deo independentem à quolibet alio, eo ipso quod Deus existeret, illum produceret, & cum Deus necessario existeret terminus ille necessario produceretur à Deo. Respondeo duplicem defectibilitatem posse considerari in influxu, vnam extrinsecam, intrinsecam aliā defectibilitatem extrinsecam est, quæ provenit à causa indifferenti, vel libera ut producat: Defectibilitas intrinseca provenit ab ipsa rei entitate, quæ ex se indifferens est, ut existat, & non existat, quia ex prædicatis essentialibus quæ in se habet non illi repugnat, non existere, neque essentialiter dicit actu existere. Hæc defectibilitas intrinseca est de ratione constitutiva effectus quæ adhuc conveniret entitati, quam Deus necessario produceret, quia licet non posset deficere, hoc non illi competere ratione intrinsecæ entitatis, ex vi cuius præcise apta erat ad existendum, vel non existendum; sed ratione agentis illam necessario producentis. Influxus autem per quem Verbum producit, & Verbum productum ex suam intrinsecam entitatem deficere non possunt, & ex prædicatis intrinsecis defectibilitas illis repugnat, non præcise ex eo quod principium productivum necessario terminum producat. Idem dicito de productione Spiritus sancti.

18 Obicit in opinione aliquorum præcipue ex Thomistis: creatio identificatur cum Deo: ergo in horum sententia influxus, quo Deus influit in rem creatam, cuius est causa identificatur cum ipso Deo: ergo est æquè indefectibilis cum ipso Deo: ergo in sententia horum definitio causæ à nobis assignata subsistere non potest. Dixi rem explicandam esse à me iuxta omnium sententias, & ita etiam ad hanc sententiam, definitionem extendo. Authores, qui dicunt creationem, actionemve non distingui à principio producente, dicunt creationem identificatam cum Deo non posse entitati, & secundum se deficere, asserunt tamen posse deficere secundum formalitatem, & exercitium actionis, ita ut existat sine termino, & quin actu formalitatem influxus exerceat, & ita actionem defectibilem constituent, etsi non materialiter, formaliter tamen, secundum rationem formalem actualis influxus, & ita influxus, etsi aliis identificatus sit cum Deo, & indefectibilis secundum entitatem, defectibilis est secundum formalitatem, & secundum rationem formalem influxus, quia Deus ab æterno illam actionem secum identificatam habuit, quin ex vi illius effectus poneretur extra causas, & ita in tempore effectus ex vi illius producit, ut potuerit non produci, quia omnis effectus ad extra liberè producit respectu Dei, quæ defectibilitas sufficiens est, ut per ordinem ad illam illius principium constituitur in ratione causæ, quæ tantum dicit ordinem ad influxum defectibilem formaliter in ratione influxus. Neque hæc defectibilitas convenit influxui, quo prima persona influit in secundam, aut prima & secunda in tertiam, quia neque materialiter, neque formaliter adhuc in ratione influxuum actualium potuerunt deficere hi fluxus, quibus personæ producantur.

19 Definitionem hanc intendit impugnare novus quidam Presb. 1. part. C. 1. ar. 2. & in ipso epigraphi impugnationis illam novellam appellat, de quo ego parum curo, videamus, quid supra ostensionē sui animi rationis contra hanc definitionē adducit.

Obicit facillè contempturum prædictam definitionem illum, qui cum Patribus Græcis vellet defendere Patrem non solum dici principium, sed causam Filij, quia Græci in hac parte non recipiunt auctoritatem Patrum Latinorum. Vno D. Thoma sæpe extra rem adducto, frequenter istæ questionis definit ex rationibus contra suam sententiam adductis satisfecisse putat, & modo ut impugnet rationem haberi non vult de ipso S. Thoma, & de omnibus Patribus Latinis, nec fat mihi esse iudicari iuxta illorum

FRANC. QUICQ, de Philosoph. Tom. 1.

phrasim loqui, & ad locutionem Græcorum contra Latinos Patres recurrit, ut me impugnandi affectum expleat.

20 Obicit secundò Aristotelem non cognovisse productionem in divinis, & idè frustra ex illo in definitione causæ querere particulam excludentem talem productionem. Respondeo, ad hoc, ut Aristoteles proprietatem causæ designaret, quæ competere non posset Patri producenti Filium, necesse non esse Patrem æternum cognovisse, nec productionem Filij, eo autem ipso, quod talem proprietatem designaverit, exclusit Patrem à ratione causæ, sicut dum ego definio hominem per animal rationale, quod magneti non competit, magnetem excludo à ratione hominis, etiamsi magnetem non cognoverim, nec mihi vnquam in mentem venerit.

21 Obicit, me petere principium dum suppono omnem causam, causam esse effectus creati, & limitati. Respondeo me hoc non ex meo cerebro fingere, sed ex vniuersi consensu omnium Patrum Latinorum, & totius Latinæ Ecclesiæ, cum quibus sentire, & loqui teneor, & ita hoc supposito conceptum commune causæ inquiri, & designo, mirorque hominem mei ad eum memorem, ita esse sui memorem, ut cum hoc argumentum contra me instituerit nu. 8. statim num. 10. afferat auctoritates Patrum probare causam rigorose includere distinctionem, & limitationem, idque ex doctrina Patrum expressè docere Sanctum Thomam.

22 Obicit non requiri ad rationem causæ influxum defectibilem, & quia Angeli secundum D. Dionysium vitam habent indefectibilem, & iuxta D. Thomam secundum suam naturam sunt incorruptibiles. Agnoscit iste ex Concilio Lateranensi, ex D. Augustino, & Sancto Thoma omnem creaturam posse transire de non esse ad esse, & annihilari, quo potuisset ab hac obiectione abstinere, quam non refero, quia illi satisfacere necesse sit. Sed ut ostendam, quàm frigida, & friuola sint ea, quibus in meas sententias absque defectu innuehitur.

23 Tandem arguit, quod etiamsi conceptus causæ, quem ego designo omni causæ competere, quidditatius non esset. Deberet alium conceptum designare, qui prius omni competere, ut hoc fundamento aliquo asseueret.

PUNCTUM II.

Quid sit actus primus respectu effectus, & causam esse in actu primo ad illum.

1 Non pauci confundunt actum primum causæ cum prioritate naturæ causæ respectu effectus, existimantes idem esse causam esse in actu primo ad effectum, & esse naturam priorem illo: Errant tamen, differunt enim sicut differt subiectum à concreto, lignum v.g. ab albo, ut constat ex dicendis in hoc Puncto de actu primo, & in sequenti de prioritate naturæ.

2 Causam in actu primo dicere entitatem intrinsecam virtutis productivæ nemo in questionem vertit, quia actus primus dicit totum illud quod ad actum secundum supponitur: sed entitas intrinseca causæ v.g. ignis supponitur ad productionem caloris, & ad calorem productum: ergo actus primus dicit formaliter entitatem intrinsecam causæ. Dicit similiter actus primus condiciones omnes prærequisitas ad effectum tenentes se ex parte causæ v.g. approximationem inter agens, & passum, positivam, vel negativam, eo modo, quo requiritur ad effectum producendum, dispositiones ex parte passi, sine quibus effectus produci non potest, omnipotentiam applicatam ad operandum cum causa secunda, demum omnia comprincipia, & illorum circumstantias, quæ prærequiruntur ad effectum, & quæ debent supponi ut causa simpliciter sit potens operari. Ratio est manifesta: causa in actu primo, dicit virtutem iam aptam, & proximè potentem, & iam ultimo accinctam ad operationem: sed quovisque habeat omnia alia comprincipia parata, & omnes condiciones, & circumstantias tenentes se ex parte virtutis virtus causativa non est simpliciter potens operari, non enim dicitur homo, etsi potentiam vitam habeat, simpliciter potens videre obiectum cuius speciem non habet, neque ignis dicitur proximè potens calefacere subiectum abiens: ergo quovisque virtus causativa sit cum his omnibus comprincipiis & circumstantiis non est in actu primo ad operationem.

R. Remotio

3 Remotio impedimenti seu forme impossibilis cum actu secundo, quando potest esse effectus ipsius actus secundi non requiritur ex parte actus primi. Rem explicio: Applicatur ignis intendens producere calorem subiecto frigido, frigiditas se tenens ex parte passi est impossibilis cum calore, quem ignis intendit producere, & illa permanente calor non introduceretur, potest tamen ignis non obstante resistentia frigiditatis calorem producere, & medio illo frigiditatem expellere, quia expulsa, calor, qui illam expellit, sibi subiectum sine aliquo impedimento preparat, ut possit illud informare, & in illo recipi, tunc expulsio talis frigiditatis non se tenet ex parte actus primi, sed potius est effectus, & actus secundus non tantum respectu actus primi caloris, sed respectu ipsius caloris, qui est actus secundus ignis potentis illum producere, & actus primus respectu frigiditatis expulsæ. Ratio est, quia tunc expulsio frigiditatis est effectus caloris introducti, ratione cuius frigiditas fuit expulsa, ex prævisione enim caloris informantis subiectum, Deus subtrahit concursum, quo frigiditatem conservabat, effectus autem caloris non potest se tenere ex parte actus primi, quia ex parte actus primi tantum se tenet, id, quod est prius: sed effectus caloris est posterior calore: ergo non est prior: ergo expulsio frigiditatis, quæ est effectus caloris, & illo posterior, non potest esse prior illo, & se tenere ex parte actus primi respectu eiusdem.

4 Maior difficultas est de aliis impedimentis, quæ non possunt auferri ab agente producente effectum mediâ productione illius; eadem materia exemplum præbeat. Applicatur ignis intendens producere calorem passo alias capaci, preoccupato tamen frigiditate, ita subiecto adherente, ratione peculiaris informationis, vel ratione validissimi agentis, quod illam conservat, ut nequiquam possit ignis frigiditatem expellere medio calore, neque hunc producere ratione impedimenti inauferibilis ab agente naturali, vel saltem ab hoc igne applicato. Inquirimus an hoc casu dicatur ignis in actu primo ad producendum calorem. Duplicem actum primum distinguo, liberum & necessarium. Posito impedimento inauferibili existimo destrui actum primum liberum, libertatemque in actu primo, ratione cuius potentia dicatur proximè libera ad operandum. Hæc conclusio mihi certissima est, si enim ego deuinctus sum ferreis catenis, à quibus me expedire non possum, nullus dicet me esse liberum, ad longum iter agendum, quod illo ablato impedimento inire possem. Itaque negatio impedimenti auferibilis non requiritur ad actum primum liberum, negatio verò impedimenti inauferibilis, essentialiter ad illum supponitur: verbi gratia sum ego in medio cubiculi constitutus ianuus vndique clausus, intendo Ecclesiam petere, impedit iter aer occupans spatium, quod ego per nouas præsentias sum acquisiturus, impediunt similiter parietes quibus sum conclusus, aer impediens præsentias acquirendas, non tollit libertatem, quia possum ego aerem remouere ipsâ præsentiarum productione; parietes, quos ego deicere non possum libertatem destruant, & actum primum liberum, quia non illos possum remouere, ut Ecclesiam petam. Sed de hoc longius redibit sermo Controversiæ de anima, ubi de libertate voluntatis disputabo.

5 De actu primo physico aliter sentiendum: affirmo ignem applicatum passo ex se receptivo frigiditatis esse in actu primo, etiam si non possit vincere impedimentum frigiditatis inherens subiecto: à posteriori conclusio manifestè probatur, quia si tantum esset in actu primo causa necessaria, quando potest vincere impedimentum extrinsecum, ut effectum producat, numquam daretur resistentia causa rum, quia numquam poterunt dari duæ causæ simul in actu primo ad effectus impossibiles, quia non potest utraque mutuo vincere, & vinci; illa verò quæ vincere non poterit non erit in actu primo: ubi verò non sunt duæ contraria in actu primo, non potest esse resistentia, quæ dicit virtutes resistentes in actu primo, ut constabit ex dicendis in Generatione. A priori rationem reddo: Actus primus physicus tantum dicit potentiam physicam ad operandum: sed cum potentia physica ad operandum componi potest impedimentum ad operationem: ergo negatio huius impedimenti non est de ratione potentie physice, neque actus primi physici, quia ille, qui potentiam habet cum omnibus aliis circumstantiis ad deambulandum, simpliciter dicitur potens deambulare, etiam si aliquid impe-

dimentum habeat, quo impediatur, ratione cuius non erit impotens physicè, sed tantum physicè impeditus, & moraliter impotens, quia physicum impedimentum impotentie morali æquiualeat in ordine ad effectum, quando inauferibile est. Ex hoc inferitur & iam distinctio inter actum primum liberum, & non liberum, quia actus primus liber dicit potentiam non solum physicam, sed moralem, & opponitur cum omni determinatione, siue intrinseca, siue extrinseca ad actum secundum, quæ illum præcedat actus verò primus physicus non dicit determinationem, neque opponitur cum determinatione intrinseca, quam semper ex se habet potentia necessaria ad effectum, neque cum determinatione extrinseca ad negationem effectus, quam inducit impedimentum inauferibile, ratione cuius determinationis opponitur cum actu primo libero, qui essentialiter dicit indifferentiam ex parte principij, quam non importat actus primus physicus, hic enim tantum dicit posse facere, ille verò posse facere, & posse non facere.

6 Causam in actu primo non includere actionem, ex dictis manifestè constat, si enim causa adhuc impedita, dum nullam exercet actionem, est in actu primo, certum est ad actum primum non requiri actionem, & ratio ipsa manifestè ostendit: esse in actu primo dicit potentiam ad operandum cum omnibus prærequisitis ad actum secundum: sed potest esse potentia cum omnibus prærequisitis sine actione: ergo sine actione potest esse potentia in actu primo. Minor patet in causa libera, quæ postquam fuit in actu primo proximè potens ad operandum sapè non operatur, & in causa necessaria physicè impedita, & ratione ipsa manifestè apparet, aliud enim est posse operari: operari dicit operationem supra potentiam, posse operari tantum dicit potentiam.

7 Difficilis quæstio dissoluitur de possibilitate actionis: hanc requiri ex parte actus primi affirmant, nescio qui recentiores, quos impugnant Hurt. disp. 8. & Arriag. disp. 7. uterque sectæ subiect. 2. In opinione, quæ affirmat repugnante actionem causam non posse subsistere, certum est requiri possibilitatem causalitatis tanquam obiectum relationis, quam dicit ad illam virtus productiua caloris, ad ipsum actum primum caloris producendi, quia ex parte actus primi supponitur ad productionem caloris virtus productiua caloris: sed hæc virtus supponit, vel dicit comitanter tanquam obiectum possibilitatem calefactionis, & caloris, sine qua existere non potest: ergo eo modo quo requiritur possibilitas calefactionis & caloris ad existentiam ignis tenentis se ex parte actus primi ad calorem producendum, requiritur ad actum primum respectu eiusdem caloris, quia actus primus illius dicit intrinsecè, & identicè entitatem ignis potentem calorem producere.

8 Dixi requiri possibilitatem caloris (eadem est ratio de possibilitate caloris, seu calefactionis) ad actum primum respectu eiusdem caloris, secundum prædictam sententiam, non tamen dixi requiri ex parte actus primi, quod est valde notandum, intercedit enim maximum discrimen inter hoc, quod est requiri ad actum primum, & requiri ex parte actus primi. Requiritur ex parte actus primi proximi, dicitur requiri tanquam quid tenens se ex parte virtutis, seu potentie, conditionisue immediatè prærequisitæ ad effectum: requiritur ex parte actus primi remoti, est requiri hoc modo non ad ipsum effectum, sed ad actum primum effectus, qui se habeat tanquam actus secundus respectu illius prærequisiti, quod dicitur actus primus remotus respectu ultimi effectus. Requiritur ad actum primum non dicit hanc prioritatis modum, sed sufficit requiri non immediatè ad effectum, & requiri ad causam, non ut actum primum illius, sed tantum comitanter, vel ut actum secundum. Rem explicio in probabili sententia, quæ asserit animam habere potentias superadditas, & non posse esse sine illis: ad actum primum visionis requiritur potentia auditiva, quia requiritur ad animæ existentiam, quæ est actus primus visionis, non tamen requiritur potentia auditiva ex parte actus primi ad visionem, quia neque immediatè influit in visionem cuius sit actus primus immediatus, neque mediatè, quia licet anima requirat potentiam visuam ad sui existentiam (loquor iuxta communem sententiam, ut rem explicem) non illam requirit ut actum primum illius, neque ab illo dependet à priori, sed tantum à posteriori, quæ dependentia non est ab aliquo.

aliquo, quod se teneat ex parte actus primi. Similiter presentia vnionis ex parte actus primi supponit vnionem, & quia hæc requirit extrema, ad actum primum huius presentia requiruntur extrema, non tamen requiruntur ex parte actus primi, quia neque sunt immediatè actus primus presentia, neque medià vnione, quia cti vnio ex se non possit esse sine extremis, hæc non requirit ex parte actus primi, neque se habent per modum actus primi. Sic in nostro casu, productio caloris supponit ex parte actus primi entitatem ignis secundum se, hæc non potest existere secundum sententiam, in qua procedit conclusio, si ne possibilitate caloris: Ex quo inferitur ad actum primum caloris requiri possibilitatem eiusdem, non tamen ex hoc capite requiritur ex parte actus primi, quia possibilitas caloris non requiritur immediatè, vt actus primus calefactionis, seu caloris existens, neque vt actus primus virtutis, à qua est producendus calor, videlicet ignis, quia licet ignis dicat intrinsecè relationem transcendentalem ad possibilitatem caloris, & illam requirat tanquam terminum, non illam requirit ex parte actus primi, quia terminus, vt terminus non est actus primus illius, quod terminat, vt patet in termino actionis productiua, sed tantum requiritur comitanter, vel consequenter, seu illatiuè. Hæc doctrina apprimè obseruanda est, quam si in promptu Philosophus non habeat, nihil solidè apprehender in his, quæ ad dependentiam effectuum à causis pertinent. Neque Theologus, qui his principiis dexterè non vtatur, nihil in materia de prouidentia, de ordine decretorum Dei solidè inuestigare poterit.

9 Alio modo affirmo requiri possibilitatem cuiusvis entitatis non solum ad actum primum eiusdem existentis, sed ex parte actus primi obiectiue. Probo: Ex parte actus primi caloris producendi ab igne requiritur voluntas Dei applicans omnipotentiam ad concurrendum cum igne: sed hoc decretum supponit ex parte actus primi possibilitatem eiusdem caloris producendi: ergo calor producendus remotè supponit sui possibilitatem, quatenus hæc supponitur ex parte actus primi, ad decretum, quod immediatè tanquam actum primum supponit. Tota difficultas in minori veritur, vt Deus moueatur ad applicandam omnipotentiam ad producendum calorem requiritur ipsum esse possibile, temerè enim, & cum periculo inane decretum eliciendi decreuisset producere calorem, quem ignorabat, an esset possibile: ergo actus, quo vult producere calorem cum causa secunda respiciat, tanquam motiuum saltem inadæquatum possibilitatem caloris: ergo hic actus aliquo modo se tenet obiectiue ex parte huius decreti ad rationem, quæ potest dari actus primus respectu actuum interiorum Dei, quia motiuum actus voluntatis non tantum requiritur ad actum comitanter, sed antecedenter: ergo medio hoc decreto applicante omnipotentiam ad calefactionem, quod pertinet ad actum primum calefactionis, hæc supponit ex parte actus primi sui possibilitatem, eo modo, quo supponitur ad decretum: sed ad decretum supponitur non tantum comitanter, sed antecedenter, non physice, sed tantum obiectiue, tanquam motiuum actus, quod eadem calefactio supponit ex parte actus primi. Quod dixi de actu applicante omnipotentiam ad producendum effectum cum creatura, dicam de actu, quo Deus se solo illam producere decernit, quia semper actus, quo Deus vult effectum producere supponit ex parte motiui possibilitatem effectus.

10 Dico vltimò, possibilitatem effectus non requiri alio modo præter iam dictos, neque ad actum primum, neque ex parte actus primi respectu eiusdem effectus producendi, quapropter in opinione, quam latè probabo in Metaphysicis asserente, virtutem intrinsecam causæ non habere connexionem cum possibilitate effectus, possibilitas tantum requiritur, vt obiectum voluntatis, quo Deus applicat suam omnipotentiam, quod sic probo. Possibilitas effectus potest considerari pertinens ad actum primum eiusdem effectus producendi tanquam obiectum alicuius ordinis, seu respectus, vel formaliter per suam entitatem constituens actum primum tanquam obiectum tantum potest conducere, vt obiectum relationis transcendentalis, vel actus intentionalis, qui se teneat ex parte actus primi, quos modos se tenendi ex parte actus primi iam explicui: neque alius apparet, quo possit concurrere tanquam obiectum. Immediatè & per se formaliter non potest ad actum primum conducere, sic probo. Possibilitas

Franc. Quædæ, de Philosoph. Tom. I.

effectus nihil est distinctum ab ipso effectum, sed effectus tantum potest supponi ad se ipsum, vt obiectum, & non immediatè per suammet entitatem, quia nihil potest immediatè ad se ipsum supponi, neque tanquam virtus productiua, neque tanquam conditio: ergo non potest formaliter immediatè pertinere ad actum primum sui ipsius. Dices entitatem, vt possibilem supponi posse ad ipsam vt existentem. Contrà: vel distinguis formaliter entitatem vt possibilem ab ipsa vt existenti, vel non distinguis: si non distinguis non duplicem terminum distinctionis assignas, sed eundem repetis modò affirmatum, & postea negatum. Si distinguis, possibilitas, vt distincta ab existentia non est physice, sed tantum obiectiue, quia quod non est existens, absolutè non est: ergo non potest physice actum primum constituere, nihil enim potest eo modo, quo non est, aliud constituere.

Ex hoc infero, quod si per impossibile fingamus Deum posse applicare omnipotentiam ad obiectum ex se repugnans, vel ignem posse independentè ab applicatione omnipotentia calorem producere, in hac suppositione admittendum esse actum primum adæquatum respectu obiecti impossibilis. Rem explico: Supponamus repugnare calorem, ex hac repugnantia, non sequitur per locum intrinsecum repugnare virtutem productiuam illius, verbi gratia ignem, quia vt probabo in Metaphys. Controuers. 10. Punct. 4. virtus productiua connexionem non habet cum possibilitate effectus. Applicetur ergo ignis potens producere calorem subiecto capaci, tunc talis ignis, tantum ex defectu decreti applicantis omnipotentiam non erit in actu primo ad producendum calorem, quia possibilitas tantum requiritur ad existentiam illius decreti: ergo si supponamus per impossibile decretum illud non esse necessarium ad productionem caloris, nihil deficiet ex his, quæ requiruntur ad actum primum caloris producendi.

Obiic. Implicante effectum, supposito quocumque alio, causa non potest producere effectum: ergo ad hoc vt causa possit producere effectum requiritur effectus possibilitas: ergo requiritur ad actum primum effectus producendi, qui dicit formaliter causam posse effectum producere. Distinguo antecedens: non potest causa producere effectum quocumque alio posito, ex defectu potentia seu actus primi, nego: ex intrinseca repugnantia effectus concedo: Deinde distinguo primum consequens: ergo ad hoc vt causa possit producere effectum requiritur effectus possibilitas: requiritur effectus possibilitas concomitanter ad ipsum effectum cum quo identificatur, & per modum actus secundi, concedo consequentiam: requiritur antecedenter ad ipsum effectum producendum, nego consequentiam. Deinde nego secundam consequentiam: actus enim primus dicit causam posse producere effectum quatenus est ex parte actu primi, & quatenus dicit omne, quod antecedenter prærequiritur ad effectum, non verò quatenus dicit possibilitatem effectus requisitam formaliter ad productionem, tanquam quid comitans, productionem, seu identificationem cum illa. Aliud enim est requiri formaliter ad effectum: Aliud est præquiri causaliter. Quod causaliter prærequiritur pertinet ad actum primum, & hac ratione non requiritur possibilitas effectus ad eundem producendum formaliter per se, sed tantum tanquam obiectum decreti applicantis omnipotentiam, quod decreto præciso nullo modo requiritur. Quod formaliter requiritur tanquam actus secundus constituens actum primum formaliter operantem non se tenet ex parte actus primi, & hac ratione requiritur immediatè, & per se possibilitas ad ipsius productionem.

Obiicies secundo. Causa actu operans dicit operationem actualem: ergo causa potens operari dicit operationem possibilem: probatur consequentia, sicut se habet existentia operationis ad causam actu operantem, se habet possibilitas eiusdem ad causam potentem operari: sed causa operans constituitur per operationem actualem: ergo causa potens operari constituitur per possibilitatem operationis. Respondeo negando consequentiam prioris enthymematis, & maiorem syllogismi sequentis, hoc enim quod est operari dicit quid superadditum actui primo, posse autem operari nihil dicit illi superadditum. Vnum in hac re verum est, quod arguentem decepit, videlicet possibilitatem obiectiuam huius concreti causa operans dicere possibilitatem causæ & possibilitatem operationis, quia id, quod

R 2 inclu

includit hoc concretum existens in statu existentie, includit idem concretum possibilitatis obiectivæ, seu Logicæ, cuius possibilitas non distinguitur ab ipsa entitate existente. Operatio verò quatenus dicit potentiam physicam, in qua virtualiter continetur tantum dicit actum primum realiter distinctum ab ipsa operatione possibili, & existenti.

PUNCTUM III.

De prioritate causæ respectu effectuum.

S. I.

Naturam prioritatis explico.

Prioritatem causarum respectu effectuum explicuit Aristoteles in Metaphys. cap. 11. & in Postprædicationem. cap. 11. ubi postquam varios modos prioritatis tradidisset, scilicet prioritatem ordinis, dignitatis, universality, & temporis, accedit ad illa, quæ prioritatem causæ habent. Quæ verbis exponit: *Alia autem natura (scilicet priora) ea inquam, omnia, quæ cuiusmodi sunt, ut sine aliis esse possint, non item sine illis alia.* Ex quo inferitur illud, quod prius naturæ est, posse esse sine posteriori, posteriori autem sine priori esse non posse, ideo dicitur prior naturæ quia sine effectu subsistere potest, effectus verò sine causa neutiquam potest existere. Ratio est, quia causa non recipit suum esse ab effectu, & ita deficiente effectu potest cum illo permanere; effectus verò habet à causa, quapropter sine causa existere repugnat.

Sibi contrarium fuisse Aristotelem in postpræd. cap. citato existimant nonnulli decepti quibusdam verbis, quibus ego doctrinam Philosophi magis illustrabo: *Videbatur ultra iam dictos, alius quidem esse prioris modus. Eorum enim, quæ essendi consequentia convertuntur, alterum quod est causa quorvis modo, ut alterum sit, prius naturæ non incongruè dici potest.* Ecce Aristoteles assignat alium prioritatis modum inter illa, quæ ad invicem convertuntur, quorum vnum est causa alterius: ergo prioritas ex mente Philosophi non dicit consequentiam non mutuam inter illud, quod est posterius. Hæc verba nonnulla speciem obiectivæ præbent, illa tamen adduxi in confirmationem doctrinæ, quam tradiderat Aristoteles, quam apprimè probant, si attextantur illis, quæ postea subdit Philosophus, quibus præcedentia declarat. Exemplo doctrinam traditam explicat Arist. *Esse enim hominem ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sanè convertitur. Nam si sit homo, vera est oratio, quæ de ipso profertur, & e contra, homo profectus est, si vera est oratio ea, quæ hominem dicimus esse: Atqui oratio vera, ut res sit nullo pacto est causa; res tamen aliqua ex parte causa videtur, ut sit oratio vera.* Non dubitari potest in hoc exemplo extrema non dici ad convertentiam, res enim, quæ causa est veritatis, connexionem non habet cum veritate, quæ est illius effectus, non enim inferitur est homo: ergo est veritas propositionis, quæ dicitur hominem esse, quia homo potest existere nulla propositione existente, in quo casu erit homo, & non erit propositio vera: veritas autem cuius est causa homo existens, necessarîo inferit hominis existentiam, & hæc est recta illatio, hæc propositio *homo existit*, est vera: ergo homo existit: hæc autem non ita: homo existit: ergo datur aliqua propositio vera cuius ipse sit causa, quia potest existere homo nulla propositione verâ, vel falsâ existente. Vnum in hac re verum est propter quod videntur aliquo modo dici ad convertentiam hæc extrema, etsi verè non convertantur, quod Arist. in prædictis verbis insinuat, & ex quo fundamentum desumpsit ad affirmandum, hæc extrema converti non absolute, sed ex suppositione, ut iam explico, quod non est contra prioritatem causæ respectu effectus. Assertit Aristoteles rectè inferri esse hominem ad orationem de ipso veram, hoc est rectè valere, hæc oratio est vera, *homo existit*: ergo existit homo. Postea subdit rationem propter quam hæc illatio mutua videatur: *Nam si sit homo vera est oratio, quæ de ipso profertur, expendas quæso illa verba, quæ de ipso profertur, quæ non imprudens addit Aristoteles, qui non dixit: si sit homo, vera est oratio; quia hæc est inepta consequentia, est homo: ergo est oratio vera: sed dixit: Nam si sit homo, vera est oratio quæ de ipso profertur. Ac si diceret, si est homo vera erit oratio, quæ de*

ipso profertur; clariùs, si sit homo, ex suppositione, quod esse de illo profertur, oratio vera erit, implicat enim existente homine, me profere hanc orationem, *homo existit*, & illam veram non esse, ac proinde mutuo dicuntur, hæc propositio est vera *homo existit*; ergo verè existit homo: Similiter homo existit: ergo hæc propositio quam ego modo profero, *homo existit*, vera est. In quo sensu extrema hæc ad convertentiam dicuntur, quod declarat Aristoteles prædicto testimonio, semperque integra remanet illius doctrina, quia veritas propositionis, quæ est effectus obiecti, nulla suppositione facta inferit obiectum, obiectum autem quod est causa, nulla suppositione facta, veritatem non inferit, ut patet in exemplo adducto.

Ceterum contra hanc doctrinam ita nonnulli obijciunt: ex parte illius, quod prius dicitur, vel tantum sumitur actus primus secundum se, vel actus primus cum actione: si sumitur actus primus cum actione, quatenus dicit hoc concretum *causans*, non potest esse sine effectu, si sumitur actus primus secundum se, sicuti actus primus secundum se potest esse sine effectu, ita effectus secundum se potest esse sine illo, quo posterior est, quia poterat dependere ab alio per aliam actionem, & non esse posterior hoc actu primo: ergo non est consequentia de effectu ad causam, quæ non sit ex causa ad effectum, cum neutra entitas secundum se alteram inferat, & sicuti effectus causalitati adiunctus inferit causam, ita causa adiuncta causalitati inferit effectum. Respondeo facta comparatione cum causa in actu primo existente, omni actione seclusa cum effectu nudè sumpto disparem esse rationem, quia causa posita in actu primo potest esse sine aliquo effectu, & ita illud esse quod habet in illo primo habet independentem ab omni effectu, ita ut verum non sit dicere, hæc causa in actu primo existit ex vi huius effectus, quo ablato non existeret. Effectus verò in instanti in quo existit eo ipso quod existat affixus est alicui actioni determinatæ, quia etiam hæc vel illa illi sufficeret, eo ipso quod existit vnam determinatam habet, ex vi cuius existit, & quæ deficiente deficeret effectus, mediâ quæ affixus est huic actu primo, quia illa actio, ex vi cuius existit ex natura sua est determinatè affixa huic actu primo, & ita verum est de effectu, qui modò existit dependens ab hac actione per se affixa huic principio, non solum secundum causalitatem, sed etiam secundum se defectum deficiente hoc principio, dummodo aliud non superveniret; de causa verò nunquam est verum dicere, deficiente hoc effectu, seu hac causalitate deficeret causa, nullo alio superveniente effectu. Verum est, me non posse modò inferre ex existentia effectus nudè sumpti existentiam huius numero causæ; qui nescio ex vi cuius causalitatis existit, quæ immediatè mihi causam demonstrat, in re tamen effectus ipse, etsi non per suam entitatem, per causalitatem, quam de facto habet, est affixus huic causæ, ita ut sine illa non existeret; causa verò, etsi de facto per causalitatem coniungatur cum effectu, ita coniungitur, ut illo deficiente eodem modo existeret, etiam si nullus alius succederet effectus.

Ceterum huicque nondum dictum est, per quid constituitur causa prior effectu: licet enim actus primus, qui sine secundo esse potest, denominatur prior naturæ respectu actus secundi, ut dictum est, tamen non dicitur prior naturæ per suammet entitatem, ut patet ex ipsa ratione actus primi, seu subiecti, quod denominatur prius naturæ, quod potest esse sine effectu: ergo potest esse sine illo, quod est posterior: ergo potest non esse prius, quia sine posteriori existenti saltem in signo sequenti non potest existere prius formaliter ut prius: ergo actus primus, qui formaliter denominatur prior naturæ, in ratione prioris constituitur per causalitatem per quam constituitur formaliter causans, & per eandem indivisibiliter effectus constituitur posterior. Sicut enim per eandem constituitur ignis produciens calorem, & calor productus ab igne, ita per eandem constituitur ignis prior naturæ calore, & calor posterior naturæ igne, quia conceptus prioris naturæ est conceptus causantis, & conceptus posterioris est conceptus causati: itaque duo dicitur entitas, quæ est prior naturæ, seu subiectum, seu actus primus, qui denominatur prior naturæ; posse existere sine illo, respectu cuius prior dicitur, & esse causam illius: primum habet actus primus, ratione sui, quia per se est independens ab omni effectu producendo; secundum per actionem superadditam, ex vi cuius constituitur effectus existens. Similiter